

GUIA DOCENT

PREHISTÒRIA DE LA PENÍNSULA IBÈRICA
(14572)

LLICENCIATURA EN HISTÒRIA (PLA 2000)

CURS ACADÈMIC 2005-2006

PROFESSORS:

Dra. Elena Grau (Grup Ai)

Dr. V. Villaverde / Dr. J. Bernabeu (Grup Bi)

Dra. Teresa Orozco (Grup Ci)

I.- DADES INICIALS D'IDENTIFICACIÓ

Nom de l'assignatura:	Prehistòria de la Península Ibèrica
Caràcter:	Troncal
Titulació:	Llicenciat en Història
Cicle:	Primer cicle; Segon curs
Departament:	Prehistòria i Arqueologia
Professor/és responsable/s:	Elena Grau Almero Departament de Prehistòria i Arqueologia 1er Pis Edifici Departamental Valentín Villaverde Bonilla Departament de Prehistòria i Arqueologia 2n Pis Edifici Departamental Joan Bernabeu Aubán Departament de Prehistòria i Arqueologia 2n Pis Edifici Departamental Teresa Orozco Köhler Departament de Prehistòria i Arqueologia 1er Pis Edifici Departamental

II.- INTRODUCCIÓ A L'ASSIGNATURA

L'assignatura “Prehistòria de la Península Ibèrica” és una matèria troncal de segon curs de la Llicenciatura d'Història (Pla 2000), impartida en el primer quadrimestre del curs (assignatura quadrimestral).

Atès que l'alumnat ha cursat amb anterioritat la matèria troncal de primer curs, esta assignatura se centra a proporcionar a l'alumne coneixements bàsics sobre la Prehistòria peninsular, observant el desenvolupament peculiar de les diferents etapes cronoculturals en aquest territori.

Esta assignatura exigeix combinar classes teòriques i pràctiques on es puguin expressen els conceptes teòrics bàsics del curs a base de realitzar treballs sobre la matèria a través de la bibliografia específica sobre el marc peninsular.

III.- VOLUM DE TREBALL

Fa referència al total d'hores, presencials i no presencials, que hipotèticament dedica l'estudiant a l'assignatura. Esta assignatura té una càrrega de 4,5 crèdits, distribuïts al llarg de 15 setmanes i la distribució del volum de treball per a l'estudiant és la següent:

➤ ASSISTÈNCIA A CLASSES.

- Assistència a classes teòriques: $1,5 \text{ hores/setmana} \times 15 \text{ setmanes} = 22,5 \text{ hores curs}$.
- Assistència a classes pràctiques: $0,5 \text{ hores/setmana} \times 15 \text{ setmanes} = 7,5 \text{ hores curs}$.

➤ ESTUDI GENERAL I PREPARACIÓ D'EXÀMENS. *És el temps dedicat a preparar classes i exàmens.*

- Estudi habitual de continguts per a la preparació de les classes teòriques: 22,5 hores.
- Preparació de treballs pràctics de classe: 7,5 hores
- Estudi per a la preparació d'exàmens: 32 hores.

➤ REALITZACIÓ D'UN TREBALL EN GRUP.

- 1 treball en equip : 10 h.

➤ ACTIVITATS COMPLEMENTÀRIES. *Es tracta de les hores que l'estudiant dedicarà a xerrades i orientació per part del professor (tutories programades...), assistència a seminaris o un altre tipus d'activitats guiades.*

- Assistència a tutories programades: 2,5 hores/curs
- Assistència a seminaris o altres activitats guiades: 2,5 hores/curs
- Preparació de seminari o treball relacionat amb altres activitats guiades: 2,5 hores/curs

➤ REALITZACIÓ D'EXÀMENS. *Hores que l'estudiant dedica a realitzar exàmens i proves o controls d'avaluació.*

- Realització d'exàmens i/o proves d'avaluació: 3 hores/curs

En síntesi:

	Hores/curs
ASSISTÈNCIA A CLASSES TEÒRIQUES	22,5
ASSISTÈNCIA A CLASSES PRÀCTIQUES	7,5
ESTUDI I PREPARACIÓ DE CLASSES TEÒRIQUES	22,5
ESTUDI I PREPARACIÓ DE CLASSES PRÀCTIQUES	7,5
ESTUDI I PREPARACIÓ D'EXÀMENS	32
REALITZACIÓ D'EXÀMENS	3
ASSISTÈNCIA A TUTORIES PROGRAMADES	2,5
PREPARACIÓ TREBALL EN GRUP	10
ASSISTÈNCIA A SEMINARIS I ACTIVITATS	2,5
PREPARACIÓ SEMINARI	2,5
TOTAL VOLUM TREBALL	112,5

IV.- OBJECTIUS GENERALS

Els objectius generals de l'assignatura "Prehistòria de la Península Ibèrica" són els següents:

- Presentar una visió de la Prehistòria peninsular en els seus distints camps.
- Aconseguir que l'alumnat s'expressi amb la precisió requerida en l'àmbit d'esta Ciència, formulant idees, conceptes i relacions entre ells, i sent capaç de raonar en termes científics.
- Aprofundir en el coneixement dels distints procediments per a la resolució de problemes. Es pretén que l'alumne sàpiga interpretar els resultats i discutir si són raonables.
- Mostrar la interrelació de la Prehistòria peninsular amb altres disciplines.
- Oferir uns coneixements necessaris per a afrontar altres assignatures de la Llicenciatura, en el mateix curs o cursos superiors.
- Ensenyar mètodes de treball i estudi, com l'ús de bibliografia complementària així com analitzar textos científics o elaborar informes de treball.

- Fer que l'alumne siga capaç de planificar les seues activitats de cara a l'aprenentatge, ja siga individualment o en grup, buscant, seleccionant i sintetitzant informació en les distintes fonts bibliogràfiques.

V.- CONTINGUTS

En “Prehistòria de la Península Ibèrica” s'aborda l'estudi de les cultures en les etapes anteriors a l'aparició de l'escriptura en aquest àmbit geogràfic. Es presta especial atenció als processos de canvi cultural.

Per a l'ordenació de la matèria utilitzem l'eix vertical de la seqüència cronològica tradicional, compaginant-ho amb la necessària visió horitzontal de les cultures, quant a la seua distribució i relacions. El resultat són els 2 grans blocs que comprèn el programa, organitzats en 15 temes:

Primera part: **Les societats caçadores-recol·lectores.**

1. El marc cronològic i paleoclimàtic del Quaternari

Aquest tema aborda qüestions cronològiques i de reconstrucció paleoambiental del Plistocé i Holocé peninsulars.

2. El primer poblament de la Península ibèrica.

Tracta el procés d'hominització i l'aparició dels primers humans en el territori peninsular, dins del context de colonització d'Euràsia. Es valoren les troballes de Cullar-Baza i d'Atapuerca, així com les indústries del Plistocé Mitjà.

3. Principals trets econòmics i culturals dels Neandertals.

En aquest tema es tractaren les diferències regionals i els trets de mobilitat i les formes d'ocupació de l'espai dels Neandertals en la Península ibèrica.

4. La perduració del Paleolític mitjà i els inicis de la Paleolític superior (l'arribada dels Cromanyons).

Es valoren les diferències cronològiques en l'extensió dels neandertals entre les zones septentrionals i meridionals de la península Ibèrica, amb especial atenció als aspectes demogràfics i climàtics.

5. La consolidació del poblament durant el Paleolític superior: el Gravetià.

En aquest tema s'aborda la consolidació de l'hàbitat dels cromanyons i els inicis de l'art; així com la influència de les xarxes socials obertes en la mobilitat de les poblacions humanes.

6. La Península ibèrica com a refugi: el màxim glacera i la regionalització.

Es fa insistència en els indicis de creixement demogràfic i les noves pautes econòmiques adaptades a una major territorialització.

7. El Tardiglaciari i els inicis de l'Holocè: transformacions econòmiques i socials.

Es valoren les transformacions econòmiques i socials de les últimes societats paleolítiques al ritme dels canvis de l'últim glacial.

Segona part: Del Neolític al final de la Prehistòria.

8. Consolidació i regionalització de les societats agrícoles.

Aquest tema aborda aspectes com la geografia cultural, tecnologia i subsistència, hàbitat i territori, simbolisme i món funerari i intercanvis en el neolític peninsular.

9. El final del Neolític i la primera metal·lúrgia. El fenomen campaniforme.

En aquest tema es tracten aspectes com la geografia cultural, tecnologia i subsistència, hàbitat i territori, simbolisme i món funerari i intercanvis des del final del període neolític i durant la primera etapa metal·lúrgica en la península Ibèrica.

10. L'Edat del Bronze. El II mil·lenni a.C.

S'aborden la geografia cultural, tecnologia i subsistència, hàbitat i territori, simbolisme i món funerari i intercanvis durant el II mil·lenni a. C., en la península Ibèrica.

11. Bronze Tardà i Bronze Final. (1200-700 a.C.)

Valoració de la geografia cultural, tecnologia i subsistència, hàbitat i territori, simbolisme i món funerari i intercanvis durant el final de la prehistòria peninsular.

12. Debats actuals i Interpretacions.

S'aborden les diverses teories i interpretacions sobre els canvis i transformacions ocorregudes des del Neolític fins al final de l'Edat del Bronze en la Península Ibèrica.

VI.- DESTRESSES QUE CAL ADQUIRIR

El domini de l'assignatura suposa, no sols l'adquisició d'uns coneixements bàsics sobre la Prehistòria peninsular, sinó també el desenvolupament, a través d'ella, d'una sèrie d'habilitats, mètodes i formes de raonament i competències de l'estudiant en l'especificitat del “coneixement històric” i en els modes d'accedir a ell. Entre estes competències destaquen:

- Utilitzar correctament la terminologia emplaada en prehistòria i familiaritzar-se amb la metodologia arqueològica.
- Reconeixement de les principals etapes prehistòriques peninsulars.
- Comprensió del sentit dels coneixements adquirits, interrelació i aplicació dels mateixos.
- Adquirir soltesa en l'ús de diverses fonts bibliogràfiques.
- Adquirir capacitat de síntesi, per a poder reunir, de forma organitzada i coherent, informació o dades de procedència variada, per mitjà de la realització dels treballs proposats tutelats i avaluats.

VII.- HABILITATS SOCIALS

Es tracta d'un conjunt d'habilitats, destreses, actituds i **valors** que l'estudiant haurà de configurar al llarg del seu aprenentatge i l'adquisició del qual haurà de realitzar-se a través de les diverses matèries que configuren el pla d'estudis de la carrera. És, per tant, un conjunt d'objectius compartits per tots els professors com a elements de caràcter social, ètic i acadèmic definitoris de la professió i de la llicenciatura d'Història:

- a) Comunicació oral i escrita adequada
- b) Capacitat de gestió de la informació
- c) Capacitat d'anàlisi i de síntesi
- d) Habilitats per a argumentar amb criteris racionals
- e) Aprenentatge autònom
- f) **Treball** en equip
- g) Motivació per l'esforç i per la qualitat
- h)** Adquisició d'un compromís ètic amb l'entorn social

VIII.- TEMARI I PLANIFICACIÓ TEMPORAL

Assignatura: “Prehistòria de la Península Ibèrica”

Duració: 15 setmanes (30 hores)

	TEMA	hores
	PREHISTÒRIA DE LA PENÍNSULA IBÈRICA.	
	Presentació i criteris	1
	Primera part: Les societats caçadores-recol·lectores.	
1	El marc cronològic i paleoclimàtic del Quaternari	1
2	El primer poblament de la Península ibèrica.	2
3	Principals trets econòmics i culturals dels Neandertals.	2
4	La perduració del Paleolític mitjà i els inicis de la Paleolític superior (l'arribada dels Cromanyos).	1
5	La consolidació del poblament durant el Paleolític superior: el Gravetià	2
6	La Península ibèrica com a refugi: el màxim glacial i la regionalització.	2
7	El Tardiglaciari i els inicis de l'Holocè: transformacions econòmiques i socials.	4
	Segona part: Del Neolític al final de la Prehistòria	
8	Consolidació i regionalització de les societats agrícoles	3
9	El final del Neolític i la primera metal·lúrgia. El fenomen campaniforme.	5
10	L'Edat del Bronze. El II mil·lenni a.C.	3
11	Bronze Tardà i Bronze Final. (1200-700 a.C.)	2
12	Debats actuals i Interpretacions	2

IX.- BIBLIOGRAFIA DE REFERÈNCIA

1.- Bibliografia bàsica

BARANDIARÁN, I.; MARTÍ, B.; DEL RINCÓN, M.A. i MAYA, J.L. 1998: *Prehistoria de la Península Ibérica*. Ariel, Barcelona.

GONZÁLEZ SÁINZ, C. i GONZÁLEZ MORALES, M. 1986: *La Prehistoria en Cantabria*. Historia General de Cantabria. Tantín, Santander.

MOURE ROMANILLO, A. 1999: *Arqueología del Arte Prehistórico en la Península Ibérica*. Síntesis, Madrid.

VEGA, G. BERNABEU, J. i CHAPA, T. 2003: *La Prehistoria*. Col. Historia de España, 3er milenio. Síntesis, Madrid.

VILLAYERDE BONILLA, V. (ed) 2001: *De Neandertals a Cromanyons. L'inici del poblament humà a les terres valencianes*. Universitat de València.

2.- Bibliografia complementària

FULLOLA *et alii*, 2005: El Paleolítico superior mediterráneo ibérico. *Monografías de Nerja*.

GONZÁLEZ SAIZ, C., 1999: Sobre la organización cronológica de las manifestaciones gráficas del Paleolítico Superior. Perplejidades y algunos apuntes desde la región cantábrica. *Edades Revista de Historia* nº6:123-144.

HERNÁNDEZ, M. (ed.), 2001: *...Y acumularon tesoros. Mil años de Historia en nuestras tierras*. Alicante.

VEGA, G., 1993: El transito del Paleolítico Medio al Paleolítico Superior en el sur de la Península Ibérica. *in* V. Cabrera (ed): *El origen del hombre moderno en el SE de Europa*: 147-170.

3.- Revistes (a partir de 1990).

Archivo de Prehistoria Levantina

Complutum

Espacio, Tiempo y Forma, Serie I: Prehistoria y Arqueología.

Lucentum

Quaderns de Prehistoria y Arqueología Castellonenses

Recerques del Museu d'Alcoi

Saguntum

Trabajos de Prehistoria

Zephyrus

X.- METODOLOGIA

Per al desenvolupament d'esta assignatura es requereixen uns coneixements previs específics adquirits en primer curs.

L'assignatura té dos parts amb una metodologia ben diferenciada: teoria i pràctiques en l'aula. Les classes s'imparteixen a raó de 2 hores presencials per setmana.

En l'aula, el professor exposarà i explicarà aquells elements fonamentals que han de guiar l'estudiant en l'estudi i comprensió del tema en qüestió, utilitzant els mitjans adequats per a això (classe magistral, projecció d'imatges per mitjà de presentacions Power point i/o vídeos). És fonamental que l'estudiant realitze, de forma prèvia a l'exposició del professor i a cada tema, una lectura d'aquell manual o d'aquells textos que prèviament se li indicaran. La dita lectura i preparació serà obligatòria i objecte d'un control o avaluació contínua.

El component pràctic de l'assignatura suposa 1/3 del total d'hores assignades a cada tema. Durant aquest temps s'aprofundirà, a través de materials diversos, en aquells aspectes que es consideren més importants o significatius del tema. Els materials seran lliurats pel professor als alumnes. Estes classes seran participatives i els estudiants assumiran, rotativa i alternativament, la responsabilitat de la seua exposició. També, la preparació i participació en les classes pràctiques serà obligatòria i objecte d'avaluació.

S'incorporaran les noves tecnologies per a facilitar la informació a l'alumnat. La pàgina web de l'assignatura tindrà com a missió afavorir el contacte dels alumnes amb l'assignatura fora de l'aula, així com facilitar el seu accés a informació seleccionada i d'utilitat per al seu treball no presencial. Podrà accedir-se des de la dita pàgina, tant a la informació bàsica sobre l'assignatura (objectius generals, programa, ...) com a divers material complementari.

Assistència a Tutories:

L'objectiu de les Tutories programades serà el plantejament, discussió i seguiment del treball de l'estudiant.

La programació d'estes tutories, així com les seues dates, serà lliurada a l'inici del curs pel professor als seus estudiants i la seua assistència serà obligatòria.

A més de l'assistència obligatòria a les Tutories anteriors, l'alumnat podrà assistir a les hores d'atenció a estudiants que té programades cada professor, per a realitzar consultes sobre qualsevol tema o aspecte relacionat amb l'assignatura.

Les tutories són un element clau en el procés d'avaluació contínua.

Horaris d'atenció a alumnes (a determinar)

Prof. Dra. Elena Grau	
Prof. Dra. Teresa Orozco	
Prof. Dr. Joan Bernabeu	
Prof.Dr. Valentin Villaverde	

Assistència a seminaris o altres activitats guiades:

Aquest tipus d'activitats té com a objectiu fonamental posar en contacte a l'estudiant amb altres activitats que, sense desenvolupar-se en l'àmbit estricte de les classes es realitzen dins de la vida acadèmica universitària. Estes activitats constituïen un instrument fonamental per a la socialització dels estudiants més enllà de l'aula, alhora que els augmenta la seua formació i els acostuma a obtindre coneixements fora de l'aula.

La proposta per a l'assignatura és la presentació d'un Vídeo que tracte sobre algun aspecte sobre la Prehistòria de la Península Ibèrica bé en els seus diferents moments cronoculturals, o sobre diferents propostes en l'estudi i interpretació dels resultats científics i la seua difusió entre la societat.

SETMANA	setembre	octubre	novembre	desembre	gener	febrer
Primera		TEMA 2	TEMA 6 <i>Act. Compl.</i> TEMA 7	TEMA 9	Vacances	Exàmens
segona		TEMA3	TEMA 7	TEMA 9	TEMA 10 treball en equip	Exàmens
tercera		TEMA 4 <u>TEMA 5</u>	TEMA 7 <u>TEMA 8</u>	TEMA 9 <u>TEMA 10</u>	TEMA 11	
quarta	TEMA 1	TEMA 5 <u>TEMA 6</u>	TEMA 8	vacances	TEMA 12 Exàmens (23-1-06)	

PREHISTÒRIA DE LA PENÍNSULA IBÈRICA(14572)

COMENÇAMENT DE CLASSES: 26 Setembre del 2005

XI.- AVALUACIÓ DE L'APRENENTATGE

El plantejament metodològic abans assenyalat té a més com a objectiu afavorir un contacte freqüent i continuat del professor amb els alumnes de manera que li serà possible conèixer el progrés del seu aprenentatge i dur a terme una valoració d'aquest en diversos nivells i atenent a diversos aspectes.

Així, l'avaluació de l'assignatura consistirà en una valoració continuada complementada amb dades objectives procedents de l'examen final (50% de la nota total).

Es valorarà especialment el domini de l'esquema general de l'evolució de les societats prehistòriques, la capacitat de relació i síntesi, i la precisió conceptual, així com la capacitat d'anàlisi i la claredat expositiva.

Periòdicament s'avaluarà el procés seguit per part dels estudiants de preparació de les classes a través de la bibliografia i materials que el professor assenyale.

A més es durà a terme una ressenya d'un article triat en una revista d'àmbit nacional (veure el llistat de la bibliografia de referència).

Estes lectures bibliogràfiques i la ressenya es valoraran fins a un 25% de la nota total.

Activitats complementàries: Com el visionat i comentari d'un vídeo sobre un tema de la Prehistòria de la Península Ibèrica. Els alumnes hauran d'efectuar una xicoteta síntesi sobre el tema visionat que es valorarà fins a un 10 % de la nota total. La data d'esta activitat s'assenyala en el cronograma de l'assignatura.

Treball en equip:

Els alumnes es distribuïran en grups de 5 membres i cada un d'estos grups realitzarà un treball sobre un jaciment de la Península Ibèrica que serà triat entre un llistat ofert pel professor, amb la bibliografia corresponent.

Per a la seua realització els estudiants confeccionaren un pòster en el que quede reflectit les característiques de tal jaciment (Situació geogràfica, cronologia, estratigrafia, estructures, materials i resultats més rellevant de la seua investigació). Per a la seua realització els estudiants hauran d'acudir a les tutories programades a aquest efecte.

Tots els treballs hauran de perseguir una sèrie d'objectius comuna i molt genèrics que tinguin a veure amb la metodologia i les tècniques específiques del treball en Prehistòria. Per exemple,

- Posar en contacte als estudiants amb les fonts i materials per a l'elaboració d'un treball sobre Prehistòria de la Península Ibèrica.
- Desenvolupar en ells la capacitat de selecció, crítica i síntesi de la informació obtinguda .
- Desenvolupar la capacitat d'exposició d'un treball en forma de pòster, d'acord amb unes normes formals mínimes: textos explicatius breus i concrets, en els que s'exposen els plantejaments del treball, el seu desenvolupament i unes conclusions.
- Desenvolupar la capacitat de defensar públicament els seus treballs.

Tots els treballs hauran d'atindre als següents aspectes formals:

- Hauran de presentar-se un pòster o cartell (grandària A1) amb 5 textos breus mecanografiats i 5 il·lustracions (dibuixos, fotografies...) sobre el jaciment triat.

La redacció ha de ser lògicament i gramaticalment correcta.

El lliurament del treball es realitzarà d'acord amb les dates establides en el Cronograma adjunt.

El treball en equip serà valorat fins a un 15% del total de la nota.

En síntesi:

Proves escrites	50%
Lectures bibliogràfiques	25%
Treballs en equip	15%
Activitats complementàries	10%
TOTAL	100

La convocatòria de juliol correspon a un examen extraordinari de la prova escrita. Per a superar l'assignatura es tindran en compte les qualificacions obtingudes durant el curs en les diverses activitats i tasques realitzades (treball de grup, activitats complementàries, pràctiques, etc...). Les dites qualificacions només es mantindran vigents durant el curs acadèmic 2005 - 2006.